



A hagymát meg kell kapálni, Kupuszina, Vajdaság, 2022



KÉP ÉS SZÖVEG –  
MOHOS ZSÓFIA

# Amikor senki nem kérdezte, hány óra van



Az istállóban késő estig tart a munka, Kupuszina, Vajdaság, 2021

- ◆ „... az ötvenes évek derekán találkoztam egy nyolcvanéves volt uradalmi cselédasszonnyal, Máté Annával, aki nem ismerte az órát. A konyhaasztalon állott egy nagy vekkeróra, és én kiszóltam a szobából, és megkérdeztem tőle hány óra van. Az idős asszony felkelt a vekkeróra mellől, és a konyhaajtó szárnyait kezdte hajtogatni, majd beszólt, hogy nemsokára dél lesz. Lányától tudtam meg később, hogy édesanyja az ajtószárnyak árnyékából tudja az időt. A két háború között házukban még egyáltalán nem volt óra, a vonathoz is csak a nap állása vagy a kakas kukorékolása szerint mentek ki, sohasem késve el. Ebben a környezetben soha senki nem kérdezte meg, hány óra van.”

Részlet Dobos Ilona: *Paraszi szájhagyomány, városi szóbeliség* című könyvéből



Így kell megkötni a fejkendő, Bácsújfalu, Vajdaság, 2022



Egyre kevesebb a jószág a faluban Kupuszina, Vajdaság, 2022



János bácsi a Dunán született, édesapja hajós volt, Kupuszina, Vajdaság, 2022



Pista bácsinak hét traktorja is van, Kupuszina, Vajdaság, 2022

**a természetes időtlenség  
nem a gondtalanságot  
jelenti, sokkal inkább  
a jelenlétet**

A Vajdaságban számos, embert próbáló sorsot, személyes történetet ismertem meg, amelyek igazán mély hatással voltak rám. Találkoztam János bácsival, aki a II. világháborúban szolgált, vagy olyan asszonnyal, aki tizennégy évesen már lovakkal kereskedett, hogy legyen valami jövedelem az árván maradt családnak, de olyannal is, aki nem járt sohasem iskolába, úgyhogy





021



István az öregapjához vitt virágot a temetőbe, Kupuszina, Vajdaság, 2023



023



Az udvaron, Ópazova, Vajdaság, 2023

a piacon is a kezén számolt ki mindent. Nyolcvan-kilencven évbe sok minden befér.

Kemény sorsokat látok, hallok, mélyre merészkedem a XX. századba, a paraszti világ utolsó nemzedékének életébe. Miközben a falvak a munkalehetőségek hiánya miatt elnéptelenednek, felmerül bennem a kérdés: Mi az, ami marad?

Mesélek egy olyan világról, amelyből az értéket talán ki tudjuk még menteni, bepakolni a mi batyunkba, s továbbvinni... és mesélek egy olyan világról, amelynek egy részét talán jobb is örökre elfelejteni. Ezek a pillanatok nem feltétlenül voltak a legszebbek, ez a természetes időtlenség nem a gondtalanságot jelenti, sokkal inkább a jelenlétet.

A létezést önmagában. ♦



SZÖVEG –  
ACZÉL PETRA nyelvész, kommunikációkutató

SOROZAT –  
KÖZVILÁGÍTÁS

# MI AZ ÉLETTÉRTELME?

A mai harmincas nők nem kis része szerint gyermeket vállalni őrültség. Legalábbis számos, a tengerentúlon vagy Európában végzett kutatás szerint. A probléma egy ideje a levegőben van, és ha valaki filmet néz, posztokat olvas, közösségimédia-videókon kapcsolódik ki, azt is tapasztalhatja, hogy nemcsak a *levegőben*, hanem az életvezetésben is megjelent. Másfél éve sincs, hogy a TikTok egyik legnézettebb tartalmává vált annak a dokumentumnak a kinyomtatott papírkígyóját bemutató videó, amelyben háromszázötven okot olvashatunk arról, miért ne legyen soha gyerekünk.

- ◆ Ilyeneket találunk a számos indok között, mint hogy a gyerekek paraziták, hogy – idézem – „a gremlin (ez egy szörnyecskét jelölő szó, sic!) kinyomása közben hányhatunk, hogy bevezéseink lehetnek, és hogy a párunk majd elájul mindezt látva”. A szerző, Yunuen Arias egy fiatal nő, aki éppen a koragyermekkorai fejlesztésről tanul egyetemén, és úgy gondolja, a gyermekvállalásra soha nem állhatunk igazán készen... Ő is tagja annak a millenniumi nemzedéknek, amelyik egyértelműen húzódozik az anyaságtól. Ezt a saját tapasztalataim is megerősítik: amikor fiatal egyetemista lánydiákjaimat kérdezem a jövőről, tizből csak egy mondja, hogy a következő tíz évre szóló tervében a gyermekvállalás is szerepel. S hogy mi lehet ennek a nemzedéki-kulturális-érzelmi változásnak az oka? Hogy hogyan vált az esküvőre, szerelemre, anyaságra vágyódásból tapintható és a demográfiai adatokból az egész nyugati világban kitűnő visszarettenés és félelem?

Az egyik leghitelesebb magyarázatnak az tűnik, amely a közbeszéd megváltozásával érvel. Egyértelmű: az anyasággal kapcsolatos médiatartalmak, könyvek, tanácsadások jelentős hányada tíz éve nagy fordulatot vett: ma már a „nyers őszinteség” jegyében mutatja be a szülővé válást. Divattá vált a legbelső egyedi megélések közös sztorivá tétele, az élményterror. Nem, nem a radikális helyzetekről, sorsos kihívásokról van szó, sokkal inkább arról, hogy morális gátítások nélkül valljunk arról, milyen pokoli fászsztó, kimerítő, ad absurdum utálatos a kismamaság, mennyire csúnya a női test ebben az időszakban, hány rossz gondolatunk van, és azokkal mennyire nem megértő a világ.





**PÉNZMŰZEUM**

Magyar Pénzmúzeum és Látogatóközpont

## Foglalj időpontot a PÉNZMŰZEUMBAN!

Bloggerek, filmrendezők és írók új nemzedéke ért be, akik minden gomolygó belső haragjukat kimondják, ábrázolják. Akik belekiabálják, belemutatják a világba, hogy a gyermek nem ajándék, hanem igenis teher, testi-lelki-gazdasági. Akik büszkén vallják, hogy joguk van saját anyaságukat gyötrelmesként, gyerekük létét problémaként bemutatni. És ugyan három éve még nem engedték lejátszani az egyik gyógyszer reklámját, amely a szülés utáni fizikai gyógyulás folyamatát mutatta be natúrálisan (betét, nyögés, nehézkesség, hálós alsó), a tiltást követő felhőrdülés, amely szerint a nyilvánosság „letiltja” az igazságot az anyasággal kapcsolatban, erőset szólt. Csak az Egyesült Államokban legalább hat bestseller jelent meg 2018 óta, amely lerántotta a leplet az anyaságról, megmutatva annak rútságát... Pont azokról az évekről beszélünk, amelyekben a mai harmincasok az első gyermekük megszületését fontolgatták.

Immár nemcsak a szülés iszonyatos fájdalomról van szó, hanem a családba érkező „élőlény” beilleszkedésének nehézségéről, a megterhelő napi boldogtalanságokról. Az őszinteségvonatra pedig a tudomány is rákapaszkodott. Egyre-másra látnak napvilágot azok az eredmények, amelyek arról szólnak, hogy az anyák nem élnek tovább, viszont sokkal frusztráltabbak, mint szingli kortársaik, és ez csak egy, a „szemnyitogató” adatok között. Vannak persze üdítő kivételek, mint Jennifer Senior opusza, a *Csupa öröm, semmi móka* (All Joy and No Fun), amelyben a szerző rávilágít például arra, hogy a kutatások eredményei „kerezettek”, vagyis a kérdések nem az élet magasabb értelmére vonatkoznak, hanem a napi kényelemre. Holott, ha az előbbi célozzák, minden anya biztosabb az életcéljaiban, mint azok a nők, akiknek nincs gyermekük – csak erről az eredményről inkább hallgatnak a közreadók.

Mindenesetre az a korosztály, amely aggódik a természet körforgásáért, elutasítani látszik az emberi élet tágabb ciklusát. Az a korosztály, amely már jólétben és szabadságban nőhetett fel, mintha nem szeretné másnak átadni ezt a jólétet és szabadságot. Az a generáció, amely bármit kimond, gyakran elnémul, ha a gyermekvállalásról van szó, pedig az minden kozmetikumnál biztosabban vértelné fel őket a múltó idő keservével szemben. Hiszen ez az a szerep, amely segít választ találni arra a kérdésre, hogy mi az élet értelme. ♦

2400 m<sup>2</sup>-es területen közel 200 kijelző és projektor, 54 installáció és 133 rövidfilm nyújt betekintést a pénz világába minden korosztály számára.

### NYITVATARTÁS

HÉTFŐ	9:00 – 17:00
KEDD	ZÁRVA
SZERDA	9:00 – 17:00
CSÜTÖRTÖK	9:00 – 19:00
PÉNTEK	9:00 – 17:00
SZOMBAT	10:00 – 18:00
VASÁRNAP	10:00 – 18:00

A Pénzmúzeum és a Panorámaterasz kávézója megújult választékkal várja a vendégeket.



**A BELÉPÉS INGYENES!**

 [penzmuzeum.hu](http://penzmuzeum.hu)

 1122 Budapest, Krisztina krt. 6.



SZÖVEG –  
SZABÓ EMESE

# NOBEL-DÍJASOK A SULIBAN

## Nem veszhet el a szunnyadó tehetség

Nobel-díjasokkal és neves professzorokkal találkozhattak a Nemzeti Tudósképző Akadémia eseményén részt vevő diákok, és voltak, akiket az iskolájukban is meglátogattak a világhírű tudósok. Miért fontos éppen ma, amikor a természettudományos pálya iránti érdeklődés folyamatosan csökken, hogy a fiatalok ilyen és ehhez hasonló élményekben részesüljenek, és az akadémiai képzésbe is bekapcsolódjanak?

◆ Szegeden tartották a Nobel-díjasok és tehetséges magyar diákok huszonegyedik találkozóját, amelyen csaknem kétszázötven diák láthatta és hallhatta a tudósok előadásait, és vehetett részt olyan beszélgetéseken, amelyeken közvetlenül is kérdezni lehetett a kutatóktól. Randy Schekman, aki 2013-ban kapott orvosi Nobel-díjat, két szegedi gimnáziumot külön is felkeresett feleségével (aki szintén kutató), és ellátogatott egy veszprémi középiskolába is. Szegeden velük tartott a gimnáziumi laborokba Ole Petersen professzor, aki nagy orvosi szaktekinetély, a vezető európai tudósokat tömörítő Academia Europaea szervezet alapítója. A konferencián volt a Nobel-díjas Thomas Südhof, és hazalátogatott a Kalifornia Egyetemről Sahin-Tóth Miklós is, aki a hasnyálmirigy-rendellenességek világhírű szakértője. Előadásokon és panelbeszélgetéseken a diákok őket is kérdezhették. A konferencia utolsó napján a fiatalok olyan kerekasztal-beszélgetéseken is részt vettek, amelyeken a beszélgetőpartnereik neves tudósok – egyes asztaloknál maguk a díszvendégek – voltak.

### ISMERET ELSŐ KÉZBŐL

„A találkozás a kutatókkal, a személyes történetek megismerése hatalmas élmény a fiataloknak. Ez akkor is így van, ha csak a konferencián találkoznak velük, a laborlátogatás pedig ráadás – így volt ez most is. Mi éppen sertésszívvet boncoltunk, a gyerekek pedig megtapasztalhatták, hogy a legnagyobb tudósok őszinte kíváncsisággal, érdeklődéssel beszélgetnek velük. A diákok között ők is feloldódtak” – mondja **Csigér István**, a szegedi SZTE Gyakorló Gimnázium és Általános Iskola biológia-kémia szakos pedagógusa, a Nemzeti Tudósképző Akadémia egyik Szent-Györgyi vezetőtanára. Iskolájában először 2012-ben járt Nobel-díjas kutató, Peter C. Doherty, akinek 1996-ban ítéltek oda a díjat annak felfedezéséért, miképp azonosítják az immunrendszer T-sejtjei a vírusokat és baktériumokat. Ez az ismeret az ő munkássága nyomán már a diákok tankönyveiben is szerepel. Az iskolában eddig összesen öt Nobel-díjas járt, köztük volt Eric Wieschaus is, akinek látogatása különösen emlékezetes volt. „Mivel tudtuk róla, hogy genetikus, az érzékeskor muslicákon végeztünk genetikai vizsgálatot. Amikor belenézett a mikroszkópba, az egyik mutánsnál fölkiáltott: »Hű, ezt én csináltam!« Ő hozta ugyanis létre a kutatásai során vizsgálati célra” – meséli a pedagógus.

Kép: Nemzeti Tudósképző Akadémia





Randy Schekman diákok gyűrűjében



Sabeeha Merchant, Randy Schekman felesége

## TÖBB MINT LÁTOGATÁS

Bár a Nemzeti Tudósképző Akadémia nevére sokan csak a Nobel-díjas látogatók miatt kapják föl a fejüket, programjuk jócskán túlmutat az évi egyszeri, illetve az utóbbi időben már kétszeri konferencián. Mára olyan képzési program épült föl Magyarországon, amelybe mind a négy hazai orvosi egyetem (Budapest, Szeged, Pécs, Debrecen) bekapcsolódott, és mellettük két jelentős kutatóintézet is. A tudományos műhelyek mentorai 2012-ben kezdték el segíteni az egyetemi hallgatók tudományos előrehaladását, nem sokkal később elindult az akadémia középiskolai programja is. Ebbe már több mint százhetven gimnázium kapcsolódott be, közel ezer tanulóval. Az iskolák tehetséges diákjai a Nemzeti Tudósképző Akadémia hét országos és húsz területi központjában – ezek olyan középiskolák, amelyekben a természettudományos oktatás eleve kiemelkedő – kapcsolódhatnak be a képzésbe. Az egyetemistákhoz hasonlóan ők is eljuthatnak egyetemi mentorokhoz, fölkereshetik kórházak laborjait és egyéb helyszíneit. „Ez így van nálunk is, a mi munkánkat főképp a szombathelyi Markusovszky kórház – ami egyetemi gyakorló kórház – orvosai és munkatársai segítik. Ennek köszönhetően a tanulóink megismerkedhetnek például a patológiai szövettannal. Hatalmas élmény számukra a skill-labor is, ahol maguk is kipróbálhatnak orvosi eszközöket, megtudhatják, hogyan működik például az endoszkóp, miképp zajlik egy ultrahangos vizsgálat és a szívkatéterezés, hogyan ellenőrizhető, vizsgálható az erek működése” – mondja **Baranyai József**, a szombathelyi ELTE Bolyai János Gyakorló Általános Iskola és Gimnázium biológiai tanára, a Nemzeti Tudósképző Akadémia egyik Szent-Györgyi vezetőtanára. Intézményében már szintén járt Nobel-díjas tudós. „Hozzánk Bruce Beutler látogatott el, aki 2011-ben vehette

át az orvosi Nobel-díjat a veleszületett immunrendszer aktivációjában végzett kutatásaiért. Szombathelyi látogatása ráirányította a figyelmet az orvostudományra, a biológiára, a kutatás és a tehetséggondozás fontosságára.”

## FÓKUSZBAN A TERMÉSZETTUDOMÁNY

Mivel egyre jobban csökken a diákok természettudományos érdeklődése, annak felkeltése komoly feladat. „Ez a csökkenés nem hazai jelenség, ezt mutatják a nemzetközi adatok is Kínától az Egyesült Államokig. Ezen fontos volna változtatni, különben a tehetséges gyerekek nem kutatói, orvosi és egyéb egészségügyi pályát fognak választani, ez pedig kihat majd az egész társadalomra. Emiatt tűztük ki célul már a kezdetektől, hogy fölkeltsük a diákok természettudományos érdeklődését, később pedig azt, hogy céljaik elérésében segítsük is őket” – mondja **prof. dr. Hegyi Péter** egyetemi tanár, a programot működtető Nemzeti Orvosbiológiai Alapítvány programigazgatója. A tudósképző területi iskoláihoz – ilyenek működnek például Budapesten, Szombathelyen, Szegeden, Veszprémben, Szolnokon vagy éppen Miskolcon – a környékükön működő nyolc-tíz iskolából járhatnak gyerekek képzésekre, míg az országos központokba – felvételi után – akár távolabbi helyekről is érkezhetnek tanulók. A laborokban a diákok kipróbálhatják a tudományos munkát, boncoláson láthatnak eret és ideget, megérthetnek összefüggéseket. Megismerkedhetnek a PCR-t és gélelektroforézist, végezhetnek ELISA-tesztet is. Az élmény hatására később talán biológusok, orvosok, gyógyszerészek vagy egyéb egészségügyi szakemberek lesznek, munkájuk mellett pedig mindig kutatni is fognak – vagy éppen ez lesz a fő hivatásuk. ♦



SZÖVEG –  
PÁCZAI TAMÁS

SOROZAT –  
VILÁG-KÉP

◆ „Hálás köszönet családomnak, feleségemnek, Enikőnek, lányomnak, Dorcinak és fiamnak, Donátnak, hogy támogatnak, illetve elviselik örültségeimet” – olvashatjuk Daróczi Csaba soltvadkerti természetfotós honlapján. A jelek alapján a családi támogatás igazán hatékony háttér, Csaba ugyanis évtizedek óta nyeri a díjakat a legrangosabb fotópályázatokon. Legújabb „örültségeit” januárban díjazták a Close-up Photographer of the Year 2023 (CUPOTY, Az Év Makrófotográfusa 2023) versenyen, ahol a rangos nemzetközi mezőnyben három kategóriában is Csaba egy-egy képét választotta legjobbnak a zsűri. „Május első napjaiban minden évben ellátogatok egy Izsák melletti csatornához, mert ilyenkor virágzik a **békaliliom**, tavaly azonban az időjárás miatt késett a virágzás ottjártamkor. Már indultam hazafelé, amikor egy kidőlt fa árnyéka alatt megpillantottam a víz alatt rejtőzködő liliumokat. Nagyon megtetszett ez a maga nemében egyszerű látomás, ezért egy darabig eljártam a fényekkel és formákkal a csatorna partján” – osztotta meg Daróczi Csaba a pályázat szervezőivel Undertow (Örvény) című kategóriagyőztes fényképe történetét. A CUPOTY pályázatán több magyar fotós is (Vida István Tamás, Máté Bence, Kis Szilveszter, Molnár Tibor, Litauszki Tibor, Kártyás Gergő) remek képekkel szerepelt, érdemes megnézni a galériát a pályázat honlapján: [cupoty.com](https://cupoty.com). ◆

Kép: Cupoty.com / Daróczi Csaba